Valiokunnan lausunto LaVL 10/2026 vp– K 2/2026 vp

Lakivaliokunta

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2026

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2026 (K 2/2026 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- yhdenvertaisuusvaltuutettu Rainer Hiltunen, yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- erityisasiantuntija Marjo Rantala, yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- erityisasiantuntija Venus Mahmood, oikeusministeriö
- käräjätuomari Petteri Plosila, Helsingin käräjäoikeus
- valtionsyyttäjä Heidi Savurinne, Syyttäjälaitos
- rikosylikomisario Ritva Elomaa, Helsingin poliisilaitos
- koordinoiva erityisasiantuntija Pia Marttila, Rikosuhripäivystys

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- sisäministeriö
- sosiaali- ja terveysministeriö
- Ihmisoikeusliitto
- Naisjärjestöjen Keskusliitto ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Yhdenvertaisuusvaltuutettu toimii Suomen kansallisena ihmiskaupparaportoijana. Valtuutetulle on myös säädetty 1.1.2022 alkaen tehtävä naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijana. Yhdenvertaisuusvaltuutetusta annetun lain mukaan valtuutettu antaa kerran neljässä vuodessa eduskunnalle kertomuksen yhdenvertaisuuden toteutumisesta. Nyt käsiteltävä eduskuntakertomus on yhdenvertaisuusvaltuutetun kolmas.

Valmis
5.0

Valiokunnan lausunto LaVL 10/2026 vp

Kertomuksessa käsitellään syrjintää ja yhdenvertaisuutta, ulkomaalaisten asemaa ja oikeuksia, maastapoistamisen valvontaa sekä ihmiskaupparaportoijan havaintoja. Kertomus on ensimmäinen, jossa käsitellään lisäksi valtuutetun naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijan tehtävään liittyviä havaintoja. Lakivaliokunta pitää tärkeänä, että yhdenvertaisuusvaltuutettu valvoo yhdenvertaisuuslain toteutumista laajasti valvontatehtävään sovellettavan lainsäädännön mukaisesti. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevien havaintojen ja suositusten lisäämistä kertomukseen voidaan pitää myönteisenä.

Lakivaliokunta keskittyy lausunnossaan ihmiskauppaa koskevaan jaksoon 6 ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevaan jaksoon 7. Valiokunta keskittyy tarkastelemaan toimialansa mukaisesti erityisesti rikosvastuun toteutumista koskevia kysymyksiä.

Ihmiskauppa

Lakivaliokunta on aiemmissa ihmiskaupparaportoijan kertomuksia ja yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksia koskevissa lausunnoissa käsitellyt ihmiskauppaa etenkin ihmiskaupan uhrien ja rikosvastuun toteutumisen kannalta (ks. LaVL 16/2010 vp, LaVL 21/2014 vp, LaVL 21/2018 vp ja LaVL 16/2022 vp).

Nyt käsiteltävän kertomuksen mukaan ihmiskaupan torjunta on edistynyt viime vuosina lainsäädännön, toimintaohjelmien, viranomaisten yhteistyön ja ihmiskauppaan erikoistuneiden toimintojen ansiosta. Uhrien tunnistaminen on lisääntynyt, mikä on tuonut näkyviin uusia hyväksikäytön muotoja ja uhriryhmiä. Lakivaliokunta pitää ihmiskaupan torjunnan edistystä myönteisenä.

Kertomuksen mukaan uusia hyväksikäytölle altistavia rakenteita syntyy kuitenkin jatkuvasti ja ihmiskaupan torjuntaa tulee edelleen tehostaa ja kehittää. Digitalisaation myötä uhrien rekrytointi, hyväksikäyttö ja kontrolli ovat siirtyneet enenevissä määrin verkkoon, kuten sosiaalisen median alustoille. Auttamisjärjestelmän tilastoista käy ilmi, että 2020-luvulla Suomessa uhriksi joutuneiden määrä on kasvanut. Kertomuksessa nousevat esiin muun muassa ihmiskaupan tunnistamiseen, toimintaohjelmiin, ulkomaalaisten oikeuksiin, osaamiseen ja resurssien vahvistamiseen liittyvät suositukset. Kertomuksessa nostetaan esiin myös hyväksikäytön torjuntaan tähtäävän lainsäädännön kehityksen tärkeys.

Kertomuksessa katsotaan, että avun piiriin ohjattujen uhrien ja tietoon tulleiden rikosten sekä tuomioistuimiin päätyneiden ihmiskaupparikosten välinen epäsuhta voi olla osoitus rakenteellisesta ongelmasta rikosvastuun toteutumisessa. Yhdenvertaisuusvaltuutettu esittää suosituksenaan, että valtakunnallisen ihmiskauppaan erikoistuneen tutkintaryhmän pysyvyys on varmistettava ja ihmiskauppaan erikoistuneiden tutkijoiden verkoston toimintaa on kehitettävä. Lakivaliokunta on vuoden 2022 kertomuksesta antamassaan lausunnossa katsonut, että esitutkinnan ja syytteen etenemisellä on merkitystä myös uhrin auttamisen kannalta ja rikosvastuun toteutuminen edellyttää koko viranomaisketjun toimivuutta (LaVL 16/2022 vp, s. 3). Edellä todetun perusteella lakivaliokunta pitää suositusta rikosvastuun toteutumisen kannalta perusteltuna.

Kertomuksessa nostetaan esiin myös puutteita lasten rikosoikeudellisen suojan toteutumisessa ihmiskaupassa tapahtuvalta hyväksikäytöltä. Yhdenvertaisuusvaltuutettu esittää suosituksenaan, että ihmiskauppa on sisällytettävä Barnahus-lain soveltamisalaan ja että lapsen suojelun tarve ja lapsilähtöisyys tulee huomioida nykyistä vahvemmin ihmiskaupan tunnusmerkistöjen tulkinnassa.

Lakivaliokunta toteaa aiempaan yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksesta antamaansa lausuntoon viitaten, että ihmiskauppaan liittyvän rikosvastuun toteutuminen on tärkeää (LaVL 16/2022 vp, s. 3). Sääntelyä ihmiskauppaan puuttumiseksi ja uhrien auttamiseksi on vahvistettu 2020-luvulla. Rikosvastuun toteutumisen ja uhrin auttamisen kannalta keskeistä on lainsäädännön kehittämisen ohella ihmiskaupan tunnistaminen, riittävä koulutus ja osaaminen sekä uhrien oikeuksiin pääsyn varmistaminen. Valiokunta katsoo, että valtuutetun esittämät suositukset ovat tärkeitä ja ne on perusteltua ottaa huomioon arvioitaessa eri keinoja rikosvastuun toteutumisen tehostamiseksi.

Naisiin kohdistuva väkivalta

Lakivaliokunta kiinnittää naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevan jakson osalta huomiota eräisiin rikosvastuun toteutumista koskeviin kysymyksiin, joita on tuotu esiin yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu toimii naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijana ihmisoikeus- ja tietoperustaisesti lähestyen väkivaltaa sukupuolistuneena ilmiönä. Kertomuksen mukaan miehet kohtaavat yleensä toisten miesten tekemää väkivaltaa, kun taas naiset kokevat väkivaltaa läheisissä suhteissa. Naisiin kohdistuva tyypillinen väkivallan muoto on seksuaalinen väkivalta. Valtuutettu katsoo, että Suomi on ollut alisuoriutuja naisiin kohdistuvan väkivallan torjumisessa ja myös ilmiön tunnistamisessa on yhä haasteita. Suomessa on toteutettu naisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseksi eräitä tärkeitä lainsäädännöllisiä muutoksia, mutta valtuutetun mukaan laajempi ymmärrys ilmiöstä, sen laajuudesta, vakavuudesta ja tehokkaasta torjunnasta puuttuu. Lisäksi valtuutettu korostaa Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden merkitystä.

Kertomuksessa arvioidaan, että kun otetaan huomioon naisiin kohdistuvan väkivallan laajuus ja vakavuus Suomessa, tarvitaan nykyistä määrätietoisempia rakenteellisia toimia väkivallan vähentämiseksi. Kertomuksessa nousevat esiin muun muassa väkivallan ennaltaehkäisyyn, viranomaisten ja järjestöjen rooliin, tietopohjan vahvistamiseen ja resurssien korvamerkintään liittyvät kysymykset. Lisäksi esitetään suosituksia hyväksikäytön torjuntaan tähtäävän lainsäädännön kehittämiseksi.

Kertomuksessa katsotaan, että naisiin kohdistuvan väkivallan rikosvastuun toteuttamisessa on puutteita ja rikoslain tulee nykyistä paremmin tunnistaa läheisissä suhteissa tapahtuneen väkivallan ominaispiirteitä. Yhdenvertaisuusvaltuutettu esittää, että rikoslakiin on lisättävä koventamisperusteiksi ainakin rikoksen kohdistaminen läheiseen henkilöön, rikoksen kohdistaminen haavoittuvassa asemassa olevaan henkilöön ja rikoksen tekeminen lapsen läsnä ollessa.

Lakivaliokunta on aiemmassa käytännössään katsonut, että soveltamisalaltaan varsin rajattujen koventamisperusteiden säätämisen voidaan katsoa erkanevan rikosoikeudellisessa sääntelyssä omaksutusta lähtökohdasta, jossa koventamis- ja lieventämisperusteet on yleisesti rajattu eri rikoksiin soveltuviin perusteisiin (ks. esim. LaVM 5/2025 vp, s. 6 ja 8). Lakivaliokunta katsoo, että koventamisperusteita koskevan sääntelyn laajentaminen kertomuksessa ehdotetulla tavalla edellyttää huolellista arviointia.

Kertomuksessa arvioidaan, että nykyisessä rikoslaissa painopiste on fyysisessä väkivallassa eivätkä kaikki kontrollin ja alistamisen keinot ole kriminalisoituja. Valtuutettu esittää suosituksenaan, että pakottava kontrolli on kriminalisoitava. Myös hallitusohjelmaan sisältyy kirjaus, jonka mukaan tarvetta tällaiselle kriminalisoinnille selvitetään. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kirjaus toteutetaan hallituskauden aikana. Aiemmin esittämäänsä viitaten lakivaliokunta pitää asian selvittämistä tärkeänä (ks. LaVM 6/2024 vp).

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiinnittää kertomuksessaan lisäksi huomiota rikosvastuun toteuttamiseen liittyviin haasteisiin pari- ja lähisuhdeväkivallassa. Vuonna 2025 voimaan tulleen lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltoa koskevan uudistuksen tavoitteena on vahvistaa pari- ja lähisuhdeväkivallassa rikosvastuuta. Rikosvastuun toteuttamista pari- ja lähisuhdeväkivallassa on kertomuksen mukaan edelleen lisättävä ja esitutkinnan rajoittamiseen sekä syyttämättä jättämiseen on suhtauduttava pidättyvästi. Lisäksi kertomuksessa katsotaan, että tapauksissa, joissa lapsi on joutunut vanhempansa pahoinpitelyn kohteeksi, lastensuojelun tai sosiaalitoimen toimia ei tule käyttää vaihtoehtona rikos- ja rangaistusvastuun toteuttamiselle. Lakivaliokunta korostaa rikosvastuun toteutumista myös pari- ja lähisuhdeväkivallassa.

Lakivaliokunta korostaa lisäksi yleisesti, että rikosvastuun toteutumisessa ovat lainsäädännön tarkastelun ohella keskeisessä asemassa koko viranomais- ja tuomioistuinketju sekä sen riittävä resursointi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Lakivaliokunta esittää,

että työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto LaVL 10/2026 vp

Helsingissä 17.6.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juho Eerola ps
varapuheenjohtaja Sandra Bergqvist r
jäsen Pekka Aittakumpu ps
jäsen Elisa Gebhard sd
jäsen Pia Hiltunen sd
jäsen Mari Holopainen vihr
jäsen Jessi Jokelainen vas
jäsen Aleksi Jäntti kok
jäsen Anette Karlsson sd
jäsen Mari Kaunistola kok
jäsen Pihla Keto-Huovinen erk
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Susanne Päivärinta kok
jäsen Mika Riipi kesk
jäsen Joakim Vigelius ps
jäsen Juha Viitala sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Julia Höyhtyä